

פרשת בחוקותי - זקיפות קומה

זקיפות שלילית לעומת זקיפות חיובית

1. ויקרא פרק כו, יג

(יג) אֵינִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִזֵּה־הַיָּם לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מַטְּתָם עֲלֵיכֶם וְאוֹכַלְתֶּם אֶתְכֶם קוֹמְמוֹתָי: רש"י

קוממויות - צקומה זקופה:

2. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מג עמוד ב

ואל יהלך בקומה זקופה - דאמר מר: המהלך בקומה זקופה אפילו ארבע אמות, כאילו דוחק רגלי שכינה, דכתיב: מלא כל הארץ כבודו.

3. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טז עמוד א

ששה דברים נאמרו בבני אדם, שלשה כמלאכי השרת, שלשה כבהמה. שלשה כמלאכי השרת: יש להם דעת כמלאכי השרת, ומהלכין בקומה זקופה כמלאכי השרת, ומספרים בלשון הקדש כמלאכי השרת. שלשה כבהמה: אוכלין ושותין כבהמה, ופרין ורביין כבהמה, ומוציאין רעי כבהמה.

4. דעת תורה פרשת בחקתי עמוד רפא

ר"ת בספר הישר שלו, כתב לראיה על קיום הנפש אחרי הפרדה מן הגוף, מזה שאנו רואים את הבהמות בקומה כפופה והאדם בקומה זקופה, ומזה נבין כי נפש הבהמה היא מן העפר, והיא נמשכת אל יסודה, ועל כן היא כופפת גוית הבהמה לארץ. ונפש האדם נמשכת למעלה, ועל כן תעמידהו בקומה זקופה.... בהמה ההולכת בקומה כפופה, הנה זה כי רוחניות הבהמה היא אשר הולכת כפופה, ומתולדה זה בא אשר גם החומר ילך כפוף... ואדם כי הולך בקומה זקופה, לא מקרה היא חלילה, זו תולדה מהרוחניות שלו... נשמתו חלק אלו-ה ממעל, היא הנמשכת למעלה, ועל כן תמשיכה ותעמידה גם לקומה גם גופה בקומה זקופה

5. שיר השירים פרק ז פסוק ח

אֵאת קוֹמְתָהּ דְּמִתָּהּ לְתַמָּר וְשִׁדְיָהּ לְאֲשִׁכְלוֹת: רש"י

(ח) זאת קומתך דמתה לתמר - לאינו נוי קומתך זימי נכוכלנכר שכל האומות היו כורעות ונפלות לפני הכלס ולתה עומדת בקומה זקופה כתמר הזה:

6. במדבר פרק טז פסוק כז

וַיִּעָלֶיךָ מֵעַל מִישְׁכַּן קְרוֹז דִּתָּן וְאַבְיָרִים מִסְּבִיב וְדִתָּן וְאַבְיָרִים יִצְאוּ נִצְבִיבִים פְּתוּזֵי אֶהְלִיָּהֶם וְנִשְׁיָהֶם וּבְנֵיהֶם וְטָפָם: רש"י

(כז) ולא נצבים - צקומה זקופה לחרף ולגדף, כמו (שמואל א' יז, טז) ויתלכז חרבעים יוס לגלית:

7. תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף טז עמוד א

שדרו של אדם לאחר שבע שנים (שמת) נעשה נחש; והני מילי דלא כרע במודים

8. נתיבות עולם נתיב העבודה פרק י

ודבר זה, כי הנחש היה הולך בקומה זקופה שהיה מלך שבחיות ונטל השם יתברך זקיפה שהיה לו מתחלה מפני כי היה מסית האדם עד שהיה מין וכופר בעיקר לגמרי, כמו שאמרו זכרונם לברכה במסכת סנהדרין (כ"ט, א') והיה מסיתו שלא יכרע האדם אל השם יתברך כלל, ולכך כאשר נתקלל הנחש, קלה שלו על גחונך תלך שיהיה בטל זקיפה שלו, ולכך מי שאינו כורע לפני השם יתברך נעשה גם כן שדרו שלו נחש שבטל זקיפתו בשביל זה

9. נועם אלימלך הוספות ליקוטי שושנה

מעלת משה רבינו עליו השלום שבא במדרגה גדולה כל כך הכל בשביל גודל ענוותנותו האמיתי שהבין בעצמו שלא תיקן עדיין הקומה כלל* וזה הוא הפירוש אסור לילך בקומה זקופה, פירוש שאסור לסבור בעצמו שכבר תיקן הקומה והיא זקופה כבר, אלא תמיד יהיה שפל ונבזה שייף עייל שייף נפק ואז טוב לו:

ויגבה לבו בדרכי ה'

10. תלמוד בבלי מסכת נדה דף ל עמוד ב

תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה - היה בעיניך כרשע

11. משנה מסכת אבות פרק ב משנה יג

רבי שמעון אומר... ואל תהי רשע בפני עצמך: ומנב"ם

אם ידמה האדם עצמו פחות - לא תהיה חמורה בעיניו פחיתות שיעשה.

12. בית קלם עמוד שנג

והענין, כי האדם אם באמת ימלא תנאי האדם, צריך להיות עניו גדול וגם בעל גאווה גדול ע"פ התורה לתועלת האדם.

13. שם עמוד שנג

שמעתי ממקור נאמן בשם מרן ר' שמחה זיסל זצ"ל כי יותר ממה שצריך להכיר חסרונות עצמו צריך להכיר מעלת עצמו, ובהעדר הכרה זו של הכרת מעלותיו יזיק לו כמו העדר ידיעת חסרונותיו, ועוד יותר. והיה אומר ציור על זה: כשיתנו לחינוך שטר של אלף דולר, כמובן יסתכל על זה כמו על איזה חתיכת נייר שמצוירים עליו ציורים יפים וישחק בזה עד שימאס לו ויקרענו, לא כן היה עושה לו היה יודע ערכו וחשיבותו של הנייר הזה. כמו כן ממש הוא במצבו של האדם, לו היה יודע האדם ומכיר היטב ערכן של המעלות שנמצאות בו אזי לא היה משתמש בהם כלל לכל דבר הבל וקל, רק היה חושב ושוקל בדעתו איך ומה להשתמש במעלותיו.

14. לחיים וברכה הרב שבתי סלבטיצקי עמוד 103

יש אמרה של הרבי הרש"ב... מה בעצם ההבדל בין עשיר לעני? הרי גם לעשיר יש ימים טובים וימים לא טובים, וגם לעני יש ימים טובים וימים לא טובים. לעשיר- יש ימים שהוא מרוויח הרבה כסף, אבל יש לו גם ימים לא כל כך מוצלחים שהוא מפסיד בהם כסף. ומצד שני, העני שמקבץ נדבות ברחוב - גם הא חווה לעיתים ימים טובים, כשפתאום הוא מקבל ממישהו שטר של מאה דולר... ויש לו גם ימים לא ממש טובים, כשהוא מצליח לאסוף בקושי פרוטות אחדות. אלא מה ההבדל? העשיר, גם כשהוא מפסיד, הוא מרגיש עשיר, ואילו העני - גם כשהוא מרוויח הוא מרגיש עני....

15. מדרש אגדה (בובר) בראשית פרשת נח פרק ז

מפני מי המבול. מלמד שאף נח מקטני אמנה היה שלא נכנס אל התיבה עד שיגיעו מי המבול לרגליו:

16. לחיים וברכה שם עמוד 104

יש על זה ווארט נפלא, נח לא היה מקטני אמנה בקב"ה, אלא מקטני אמנה בעצמו! נוח אמר לעצמו - "הרי הקב"ה הוא אומר שהוא עומד להביא מבול. הקב"ה בעצמו, מי ידמה לו ומי ישווה לו! נו, אז מי אני הקטן שיעמוד ויתפלל לבטל את הגזירה הנוראית על כל היקום? האם יש לי בכלל את הכוח לשנות דברים בעולמו של הקב"ה? זה הרי היה ההבדל בין נוח למשה רבנו. אחרי חטא העגל, הקב"ה רצה להעניש את עם ישראל ולהכרית אותו, חלילה. אבל משה רבנו לא קיבל את זה. הוא נעמד והתפלל לקב"ה בכל הכלים שהיו לו. עד כדי כך, שהוא עמד ואמר "מחני נא מספרך"... מילים אימות, רק בגלל האהבה הגדולה שלו לעם ישראל...הצדק הוא כמובן עם משה רבנו ולא עם נוח. נוח באמת היה "קטן אמנה" בעצמו. משה רבנו אומר לנו - "אתה קטן אמנה! אם אתה באמת מאמין בקב"ה אתה חייב להאמין בעצמך, בכוח שלך, בילדים של ה'". דווקא האמונה הגדולה היא המקור לאמונה שלך בעצמך, בשליחות הקדושה שנתנו לך מלמעלה.



24. ויקרא פרק כו, ג

(ג) אִם בְּזִקְתִּי תִלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם: רש"י

(ג) אם חזקתי תלכו – יכול זה קיום המצוות, כשהוא אומר ואת מצוותי תשמרו, הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים אם חזקתי תלכו, שיהיה עמלים בתורה:

25. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א

רבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר הכי: סוף אדם למות, וסוף בהמה לשחיטה, והכל למיתה הם עומדים. אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו, וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו.

26. לב אליהו פרשת בחקתי עמוד צג

ויש להתבונן טובא: מאי הוספה זו? וכי לא די במה שהוא גדל בתורה ועמלו בתורה? האם יש לך עוד דבר גדול מזה? אכן, האי "ועושה נחת רוח ליוצרו" – אינו הוספת דברים אחרים, אלא ביאור על הקודם: "מי שגדל בתורה ועמלו בתורה" – כלומר: אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה לא לשום מטרת אחרות – אלא כדי לעשות נחת רוח ליוצרו! והיינו שמכין ומכשיר עצמו ביגיעתו בתורה – כדי לקבל הטובה שהבטיחנו השי"ת: "אם בחוקתי תלכו וגו'" – להיות עמלים בתורה – ונתתי גשמיכם בעתם וגו', ופניתי אליכם וגו', והתהלכתי בתוכם וגו' כל הברכות הנפלאות המנויות בפרשה... מה שהוסיף ר' יוחנן שגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב, כי גם אדם גדול זה שעמלו בתורה יש עליו עוד לקיים מצוות ואהבת את ה' אלוהיך – שיהא שם שמים מתאהב על ידך על הבריות, וכיצד יעשה מצוה זו? אם ביגיעתו ועמלו בתורה – כבר נתבאר שאין הבריות מכירים אלא במה שנוגע להם! לכן הוסיף ר' יוחנן ואמר: "שגדל בשם טוב", דהיינו שנוסף לגדולתו של זה בתורה – משאו ומתנו באמונה, ודבורו בנחת עם הבריות! בהנהגה זו – יקנה לו שם טוב בין הבריות, ויאמרו עליו: 'אשרי פלוני שלמד תורה! אשרי אביו שלמדו תורה!...'

27. תלמוד בבלי מסכת יבמות דף טב עמוד ב

שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא, מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום, ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון, והם הם העמידו תורה אותה שעה.

28. שו"ת להורות נתן חלק ג הקדמה

והנה לא אמרו שביישו זה לזה או שעשו איזה מעשה רע איש לחבירו בקום ועשה, אלא "שלא נהגו כבוד זה לזה", דהיינו שלא יצאו ידי חובתם בשב ואל תעשה בכבוד חברים כמות. ובאמת יחרד כל לב בהתבונן על העונש הנורא, אשר עשרים וארבעה אלף תלמידי חכמים מתו בפרק אחד עד שנעשה העולם שמם... ולכאורה היה מקום לחשוב כי לא יתכן זה אלא בגלל עבירה חמורה שהיתה שרויה בקרבם ח"ו כי על חטא קל אי אפשר שייענשו בעונש גדול כזה, והנה חכמינו ז"ל גילו לנו שלא היה בהם ח"ו שום חטא אלא שלא נהגו כבוד זה לזה, ולא קיימו בנפשם מה שאמרו (אבות פ"ב) יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך. וכאשר ראה רבי עקיבא את העונש הנורא שהגיע לתלמידיו על שלא אהבו ולא כיבדו זה לזה, הזהיר ואמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", כי מצוות אהבת רעים היא יסוד אשר הכל תלוי בו, שהרי ראה בנפשו כי אף שתלמידיו היו צדיקים גמורים ודבוקים בתורה, מכל מקום לא הועילה זכות התורה להגן בעדם משום שלא היו שלימים במדת ואהבת לרעך כמוך

17. שמות פרק יט, טז-יז

(טז) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְהִיטְ הַבְּקָר וַיְהִי קֶלֶת וּבָרְקִים וַעֲנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְכָל עֵפָר וְזֶזְק מְאֹד וַיִּזְרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בְּמִוְזָנָה: (יז) וַיִּצְא מִשָּׁה אֶת הָעָם לִקְרֹאת הָאֱלֹהִים מִן הַמִּוְזָנָה וַיִּתְיַצְבוּ בְּתוֹתֵית הָהָר:

18. רש"י הירש שמות פרק יט

(טז - יט) העם ראה והנה כל הטבע מזדעזע בהתקרב הדר כבוד ה', ורק הוא, האדם, יעמוד בקומה זקופה - ויתיצבו - נוכח פני ה' אדון העולמים. העם למד לדעת, כי בשעה שהאדם נכנס לעבודת ה' במלוא דעתו והכרתו, הריהו מתעלה למעלה של נשגבה שאין דומה לה בעולם, ומעמדו לפני ה' הוא מעמד של קירבה בלתי - אמצעית. שמים וארץ, תבל וכל אשר בה, משתרעים מאחורי גבו בחיל וברעדה, והוא ניצב במלוא שיעור קומתו לפני אלוהיו. כל איתני הטבע משמיעים קולם - הרעם מתרעש, הברקים נוצצים, ההרים רוקדים, האוויר מלא קול שופר - וישראל מטה אוזנו לשמוע רק את שיחת ה' עם משה: משה ידבר והאלקים יענו בקול!

כחוט השערה בין קומה זקופה חיובית לקומה זקופה שלילית

19. משנה מסכת אבות פרק ה

כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאין לה לשם שמים אין סופה להתקיים איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמאי ושאין לה לשם שמים זו מחלוקת קרח וכל עדרתו:

20. ממעינות הנצח פרק ה משנה כא

סח ר' ירוחם לבוביץ, המשגיח בישיבת מיר משמו של רבי ישראל מסלנט: אתה מוצא בפשוטי עם אשר יריבו לפעמים, בינם לבין עצמם על עסקי תבן וקש, ועד מהרה מתפשרין אהדדי והכל בא על מכונו בשלום. לא כן, כשפורצת מריבה בין אנשים מכובדים, במסוה של "לשם שמים", מחלוקת כזאת לא במהרה היא דועכת. מדוע? דוקא לפי שמחלוקת זו היא "לשם שמים". כי ב"לשם שמים" הנגיעה גדולה פי כמה. כל התורה כולה נעשית היתר לאדם בנסיבות כאלה...

21. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב

וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלקים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן – מפני שנוהגין ועלובין היו, ושונגין דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

22. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוכה פרק ב

מה זכו בית הלל שתיקבע הלכה כדבריהן אמר ר' יודה בר פזי שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן. ולא עוד אלא שהיו רואין דברי בית שמאי וחוזרין בהן.

23. ספר באר הגולה באר החמישי פרק א

ומעתה יש לשאול, מה עניין זה שתהיה הלכה כמותן, דבשביל שהיו משפילין עצמן אין ראוי שתהיה הלכה כמותן, כי ההלכה תולה בזה שהתורה שלהם לפי ההלכה, ולא מפני שהיו מקטינין עצמם. רק שאלו דברים כולם הוא סבה עצמית שיאמר דברים אמיתים לפי ההלכה, כי מאחר שהן נוחזין נמשך דבריהן אחר האמת. כי כאשר יכעוס, הרי מכח הכעס נראה שרוצה להחזיק דבריו בכח וביד חזקה, ורוצה לנצח, והוא סר מדרך האמת. וגם מפני שהן עלובין הוא סבה שאמרו דברים לפי ההלכה, שאם לא כן, מכח שרוצה להתגדל על בעל מחלוקתו, הוא סותר דברי בעל ריבו, אף על גב שאין האמת אתו.



9 – פירוש מחודש לדברי חז"ל ש"אסור לילך בקומה זקופה" מצאנו בדברי ה'נעם אלימלך'. אסור לילך בקומה זקופה פירושו שאסור לסבור בעצמו שכבר תיקן הקומה והיא זקופה כבר. אדם ששואף לרוחניות ולדבקות אלוקית ממקום אמתי ככל שהוא ילך ויגדל כך הוא ירגיש כמה קטן הוא ביחס לבורא וכמה הרבה עליו לעשות כדי להמשיך ולהשתלם ולזקק את קומתו הרוחנית, לעומת אדם ששואף לגשמיות, על אף שאוהב כסף לא ישבע כסף, מכל מקום את הרגשת הזקיפות השלילית הוא ירגיש מהר מאד. אדם ששואף לגשמיות עסוק כל הזמן בהשוואת ביחס לחומר, וכיון שהחומר הוא דבר מוגבל הרגשת הזקיפות השלילית תגיע מהר מאד. ביטוי להרגשות אלו ניתן לראות במראה החיצוני של האדם. אדם גאוותן, פעמים רבות הולך כשגופו מתוח וזקוף, החזה נפוח והראש מוטה כלפי מעלה, לעומת אדם עם זקיפות רוחנית, מחמת שהוא מרגיש קטן ביחס לבריאה גם הליכתו תהיה בדרך ממוצעת ולא מתנשאת.

ויגבה לבו בדרכי ה'

ראינו שזקיפות הקומה השלילית מביאה את האדם לגאווה גדולה, אך על האדם לדעת שיש גאווה רצויה וטובה והיא גאווה בדרכי ה' כמו שנאמר "ויגבה לבו בדרכי ה'". לא רק שגאות זו חיובית ורצויה אלא היא מוכרחת. כדי שאדם יגיע לזקיפות קומה של "ואולך אתכם קוממיות" הוא חייב שיגבה לבו בדרכי ה'.

10-13 – לכאורה אנו מוצאים סתירה בדברי חז"ל. במסכת נדה נאמר "אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה – היה בעיניך כרשע". מאידך, במסכת אבות, אמר ר' שמעון "אל תהי רשע בפני עצמך" ומבאר הרמב"ם בפירוש המשניות שאסור לאדם להיות רשע בפני עצמו כדי שלא ידמה בעצמו שהוא פחות, שאם ידמה שהוא פחות, לא ירע בעיניו לעשות מעשים פחותים. כלל ידוע שכדי לרומם אדם ממצב של יאוש צריך להאיר נקודות חיוביות באישיותו. מוסר לאדם מיואש לא רק שלא יעזור אלא ידרדר את האדם למקומות נמוכים יותר. לא מזמן יצא לי לדבר עם אחד העובדים באינטרנט רימון. הוא סיפר לי שבנושא האינטרנט המסונן המצב אצל הציבור הדתי לאומי יותר טוב מהציבור החרדי. בציבור הדתי לאומי כ-25% מהגולשים משתמשים בסינון ברמה מסוימת (גם אחוז זה נמוך מאד ועליו לשאוף להגיע ל-100%), לעומת הציבור החרדי שם אחוז המשתמשים באינטרנט מסונן (מבדיקות מקיפות ויסודיות עולה שיש כ-300,000 חרדים שברשותם אינטרנט) נמוך בהרבה ועומד על כ-10% בלבד. כששאלתי אותו אם יש לו הסבר לתופעה הוא אמר לי שבציבור הדתי לאומי אינטרנט זה לא חזיר אלא כלי שצריך לדעת איך להשתמש בו, לעומת הציבור החרדי שהאמירה היא מאד ברורה: אינטרנט זה חזיר! כיון שכך, חרדי שכבר החליט צפצף ולהשתמש בחזיר אומר לעצמו, מה זה משנה אם אוכלים חזיר שחוט או חזיר לא שחוט... את כל זה כתבתי כדי להראות שכאשר אדם מרגיש פחות הוא כבר מרשה לעצמו לרדת למטה וכאשר אדם מרגיש שהוא חלק אלוה-ממעל, הרגשה זו שומרת עליו מלרדת לדיוטות תחתונות.

סיכום - פרשת בחוקותי-זקיפות קומה

זקיפות שלילית לעומת זקיפות חיובית

1-3 פרשת 'בחוקתי' פותחת ברשימת ברכות נפלאות שיתקיימו בישראל כאשר ילכו בחוקות ה'. הברכה שחותמת את רשימת הברכות היא "ואולך אתכם קוממיות" ומבאר רש"י בקומה זקופה.

יש לברר מהי המשמעות של הליכה בקומה זקופה, שהרי מצינו שחז"ל מחד מגנים הליכה בקומה זקופה וכמו שמצינו במסכת ברכות "המהלך בקומה זקופה דוחק רגלי השכינה" ומאידך במסכת חגיגה מצינו ששה דברים שנאמרו באדם, שלשה כבהמה ושלשה כמלאכי השרת. אחד מהשלשה דברים שדומים בני האדם למלאכי השרת היא ההליכה בקומה זקופה ומבואר שקומה זקופה זו מעלה.

4-6 – לפני שנבאר את הדברים. נתבונן בדברי ר"ת בספר הישר. ר"ת מבאר שאין זה מקרה שגוייית הבהמה כפופה וגוייית האדם זקופה. נפש הבהמה היא מן העפר וכיון שהנפש נמשכת ליסודה, גוייית הבהמה כפופה, לעומת נפש האדם שהיא חלק אלוה-ממעל ומשום כך היא נמשכת למעלה ולכן קומתו של האדם זקופה. נמצאנו למדים ש'קומה זקופה' במונח הגופני הוא דבר מובנה המעיד על התכונה הרוחנית. לאחר הסבר זה אנו יכולים להבין שאין כל בעיה ב'קומה זקופה' כל זמן שמשתמשים בה בצורה נכונה וכל הביקורת של חז"ל היא כאשר האדם מנצל את הכח הזה בצורה שלילית.

כאשר אדם לוקח את התכונה של 'קומה זקופה' ומשתמש בה כמנוף רוחני זה מצוין וכמו שאמר שלמה המלך בשיר השירים - "זאת קומתך דמתה לתמר" ומבאר רש"י שבימי נבוכדנצר ראו את נוי קומתם של ישראל בכך שאומות העולם היו כורעות ונפלות לפני הצלם אך היו בישראל כאלו שעמדו בזקיפות קומה. זקיפות קומה הבאה כמנוף רוחני היא זקיפות קומה נכונה ורצויה. אך כאשר אדם לוקח את התכונה של זקיפות קומה ומשתמש בה לטובת מימוש רצונותיו ותאוותיו החומריות זה רע מאד וכמו שמצינו אצל דתן ואבירם שתאוות השררה העבירה אותם על דעתם ויצאו נצבים בקומה זקופה לחרף ולגדף. על זקיפות קומה מעין זו אומרים חז"ל שהמהלך בקומה זקופה כאילו דוחק רגלי שכינה.

7-8 – בגמרא בבא קמא מובא שלאחר שבע שנים שהאדם מת שדרתו נעשית לנחש ומסייגת הגמרא שכל זה באדם שלא כרע במודים. המהר"ל בנתיב העבודה מבאר שלפני החטא היה הנחש מלך החיות והיה הולך בקומה זקופה, אך לאחר שהסית את האדם להיות כופר בעיקר ולא לכרוע אל ה' יתברך נתקלל הנחש "על גחונך תלך" ואיבד את זקיפות קומתו. הסבר זה של המהר"ל מבאר בצורה נפלאה מהי זקיפות קומה חיובית לעומת זקיפות קומה שלילית. זקיפות קומה חיובית יכולה לבוא רק מתוך כריעה לה' יתברך. ההכנעה לבורא שומרת על האדם שלא ינצל את המעלה שלו לדברים לא נכונים לעומת הכפירה הגורמת לאדם לנצל את קומתו לדברים שליליים ולמרידה בבורא.



17-18 – בעוד ימים ספורים אנו מקבלים את התורה. כדי לקבל את התורה באמת, נדרש מהאדם להיות זקוף קומה במובן החיובי. אם נתבונן בפסוקים המתארים את קבלת התורה נראה שבשעת מתן תורה היו ישראל במצב של זקיפות קומה – " ויוצא משה את העם לקראת האלוקים מן המחנה ויטיצבו בתחתית ההר". הרש"ר הירש מבאר שהתורה באומרה "יטיצבו" באה לתאר את המצב הרוחני של ישראל – "והוא ניצב במלוא שיעור קומתו לפני אלוקיו". הניצבות הזו של ישראל היתה מוכרחת משום ש"בשעה שהאדם נכנס לעבודת ה' במלוא דעתו והכרתו, הריהו מתעלה למעלה נשגבה שאין דומה לה בעולם. מעמדו לפני ה' הוא מעמד של קירבה בלתי אמצעית". כל היקום, שמים וארץ, תבל וכל אשר בה משתרעים מאחורי גבו בחיל ורעדה והוא עומד זקוף קומה לפני בוראו. זקיפות קומה הבאה ממקום נכון עוזרת לאדם להתגבר על כל המכשולים, שום דבר לא מרתיע אותו ורק האמת עומדת לנגד עיניו ואליה הוא שואף להגיע בכל כוחו. אדם ללא זקיפות קומה, אדם שלא מודע לכוחותיו, או שחושש להוציא את כוחותיו אל הפועל, הוא אדם שמכופף את כל מהותו ולעולם הוא לא יגיע לייעודו.

אדם בא לראיון עבודה, בדר"כ מבקשים ממנו שיספר על עצמו. יש כאלו שזוהרים מלומר על עצמם דברים טובים שחס ושלום לא ישלבו בגאוה אסורה וגם כאשר הם כבר אומרים דברים טובים הם דואגים לסייג את דבריהם. בדר"כ לאנשים כאלו אין יותר מידי סיכוי להתקבל. כשמחפשים אדם לתפקיד רוצים אדם שחושב שהוא מתאים לתפקיד, רוצים אדם שמאמין בתפקיד ומאמין שהוא האדם המתאים לתפקיד, רוצים אדם שיעוף על עצמו ויגיע גבוה מעל גבוה. כמובן שצריך להיזהר משחצנות, צריך לדעת איך לומר את הדברים ולא לומר טיפה מעבר למה שאנחנו. בדר"כ אם יש מראיין טוב ששואל שאלות טובות וגם ההקשבה שלו טובה, הוא מיד יזהה אם לפניו עומד אדם שחצן, או אדם שמאמין בכוחותיו. הרבה פעמים המראיין שואל: "מהם נקודות החולשה שלך", גם כאן לא צריך לחשוש מלענות, לכל אדם יש חולשות וכאשר אדם מודע לחולשות שלו לפחות הוא יודע שיהיו לו נקודות התמודדות ועליו מוטלת החובה למצוא את הדרך הטובה ביותר כדי להתמודד עם החולשות ולא שח"ו החולשות יתקעו אותו. אתן דוגמה קצרה. פעמים רבות באים להתייעץ עם רבנים בנושאים שונים. לפעמים רב יכול לחשוב שהוא מבין בכל נושא ונותן עצות וכשהמתייעץ בא וטוען שהעצה לא עזרה, הרב שומע ובתוך תוכו אומר הבעיה לא בעצה אלא במתייעץ. לפעמים זה נכון אבל הרבה פעמים זה ממש לא נכון. יש בעיות שדורשות טיפול מקצועי, לחלק מהבעיות מספיקה חכמת חיים וחלק מהבעיות דורשות טיפול מקצועי. אדם צריך לדעת באלו מקרים הוא יכול לעזור ובאלו מקרים קצרה ידו מלהושיע. בנקודה שקצרה ידו מלהושיע הרב כביכול מרגיש חסרון, אז איך הוא מתגבר על החיסרון הזה? הוא ישלח את המתייעץ למי שכן יכול לעזור וכך הכל יבוא על מקומו בשלום. ננסה לחשוב מה יקרה אם המייעץ יחשוב שהוא מבין בהכל, ה' ירחם! לא רק שהבעיה לא תפטר אלא היא תלך ותתעצם. להיות מודע לחיסרון זו מעלה משום שכשאנו מודעים לחסרון אנו מוצאים את הדרך הנכונה להתמודד אתו. חוסר מודעות מביאה את האדם לעשות הרבה טעויות והרבה נזקים. אך כפי שכבר אמרנו, עיקר עיסוקו של האדם צריך להיות במעלותיו ובכישורונותיו ובנוסף עליו להיות מודע לחסרונותיו כדי שכישורונותיו יצאו אל הפועל בצורה טובה ונכונה.

נחזור לשאלה, מדוע במאמרי חז"ל אנו מוצאים הדרכות הפוכות, פעם מדריכים שנהיה בעינינו כרשעים ופעם מדריכים שלא להיות בעיני עצמנו כרשעים. ר' שמחה זיסל המכונה 'הסבא מקלם' אמר שבאמת אדם צריך להיות גם בעל ענווה גדול וגם בעל גאוה גדול ובלבד שגאוותו תהיה על פי דרכי התורה והוא מה שאמרנו "ויגבה לבו בדרכי ה'". אדם שלא מתגאה במה שהתורה מורה לו להתגאות, הוא אדם שלעולם לא יוכל למלא את השליחות שלשמה בא לעולם. אדם חייב להיות מודע לתכונותיו ולכוחותיו הטובים ולהעצים אותם בדרכי ה'. ר' שמחה זיסל היה אומר שחוסר הכרת המעלות יזיקו לאדם יותר מאשר אם הוא לא יהיה מודע לחסרונותיו. אדם שמודע למעלותיו משתמש במעלות בצורה נכונה ומדודה, לעומת אדם שלא מודע למעלותיו גם השימוש במעלות אלו יהיו בצורה לקויה ושגויה. ר' שבתי סלביצקי מביא אמירה נפלאה מהרש"ב (ר' שלום בעאר שניאורסון האדמו"ר האמצעי) שטומנת בתוכה לימוד גדול: מה בעצם ההבדל בין עשיר לעני? הרי גם לעשיר יש ימים טובים וימים לא טובים, וגם לעני יש ימים טובים וימים לא טובים. לעשיר- יש ימים שהוא מרוויח הרבה כסף, אבל יש לו גם ימים לא כל כך מוצלחים שהוא מפסיד בהם כסף. ומצד שני, העני שמקבץ נדבות ברחוב – גם הא חווה לעיתים ימים טובים, כשפתאום הוא מקבל ממישהו שטר של מאה דולר... ויש לו גם ימים לא ממש טובים, כשהוא מצליח לאסוף בקושי פרוטות אחדות. אלא מה ההבדל? העשיר, גם כשהוא מפסיד, הוא מרגיש עשיר, ואילו העני – גם כשהוא מרוויח הוא מרגיש עני. אמירה נפלאה זו מלמדת אותנו שחובתו של האדם לשים את הדגש על מעלותיו ולא על חסרונותיו. כמובן שאין להתעלם מהחסרונות ויש לתקנם בדיוק כמו העשיר שכאשר מפסיד ממון הוא בודק היכן שגה ומיד מתקן אך עדין בעיני עצמו הוא עשיר, כך על האדם לתקן ליקויים בנפשו אך הכל מתוך הכרה במעלותיו.

15-16 - דוגמה נפלאה המבטאת את ההשפעה של המאמין בכוחותיו לבין מי שאינו מאמין, רואים אנו אצל משה ונוח. חז"ל אומרים שנח היה מקטני אמנה ולא נכנס לתיבה עד שהגיעו מי המבול לרגליו. דברי המדרש קשים, שהרי התורה מעידה על נוח שהיה איש צדיק תמים ואם כן כיצד ניתן לומר שהיה מקטני אמנה? ר' שבתי מביא תירוץ נפלא שנח לא היה קטן אמנה בבורא, אלא קטן אמנה בעצמו! נוח אמר לעצמו – "הרי הקב"ה הוא אומר שהוא עומד להביא מבול. הקב"ה בעצמו, מי ידמה לו ומי ישווה לו! נו, אז מי אני הקטן שיעמוד ויתפלל לבטל את הגזירה הנוראית על כל היקום? האם יש לי בכלל את הכוח לשנות דברים בעולמו של הקב"ה? זה היה ההבדל בין נוח למשה רבנו. אחרי חטא העגל, הקב"ה רצה להעניש את ישראל ולהכרית אותו, חלילה. אבל משה רבנו לא קיבל את זה. הוא נעמד והתפלל לקב"ה בכל הכלים שהיו לו. עד כדי כך, שהוא עמד ואמר "מחני נא מספרך"! הצדק הוא כמובן עם משה רבנו ולא עם נוח. נוח באמת היה "קטן אמנה" בעצמו. משה רבנו אומר לנוח – "אתה קטן אמנה! אם אתה באמת מאמין בקב"ה אתה חייב להאמין בעצמך, בכוח שלך, בילדים של ה'. דווקא האמונה הגדולה היא המקור לאמונה שלך בעצמך, בשליחות הקדושה שנתנו לך מלמעלה. סיעתא לדברים אלו אנו מוצאים בדברי הזוהר האומר שהמבול נקרא 'מי נוח' משום שנח לא התפלל על דורו ומחמת שלא התפלל בא המבול, ולכאורה מדוע לא התפלל נוח שלא יבוא המבול וכי לא רצה למנוע את הגזירה? אלא שלאחר ששמע שהקב"ה הבטיח שיבוא מבול לא האמין שתפלתו יכולה לשנות משהו.



ההתייחסות לזולת אין משמעותה ביטול האישיות של האדם, שהרי הלל הוא שאמר "אם אין אני לי מי לי" וכן אמר "כשאני כאן הכל כאן", הלל היה מודע טוב מאד לכוחותיו ודאג גם להשתמש בהם בצורה הטובה ביותר מבלי להצטנע במקום שלא צריך, אך מאידך הוא ידע שכשם שהוא לא מבטל את הכוחות הטמונים באישיותו, כך אסור לו לבטל את הכוחות הטמונים באישיות חברו.

24-26 – נחזור לפרשתנו - "אם בחקתי תלכו" – מפרש רש"י "שתהיו עמלים בתורה". האם עמל תורה הוא הפתרון להכל? מדברי ר' יוחנן משמע שלא, יש עוד כמה תנאים שצריך מלבד עמל - "אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה, ועושה נחת רוח ליוצרו וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב". לכאורה, כיצד יתכן שר' יוחנן מוסיף על דברי התורה?

אלא שמבאר ה'לב אליהו' שר' יוחנן לא בא להוסיף, אלא לבאר. העמל תורה הוא יסוד הכל אבל בתנאי שהוא מכוון למטרה הנכונה – כדי לעשות נחת רוח ליוצרו. ובנוסף, על האדם לראות שהתפתחותו לא פוגעת בשמו הטוב ומשאו ומתנו באמונה ודבורו בנחת עם הבריות. אדם שמחד עמל בתורה ומאידך התנהגותו עם הבריות מקולקלת אין זה העמל עליו דיברה התורה, אין זה העמל שעליו הבטיח הקב"ה את כל הברכות. עמל תורה מביא את האדם לזקיפות קומה, אך כדי שזקיפות הקומה תהיה חיובית על האדם לוודא שכל שאר התנאים מתקיימים בו וללא תנאים אלו עליו לדעת שהוא עבר לצד של הזקיפות קומה השלילית.

27-28 – לפני ימים מעטים סיימנו את ימי האבלות על תלמידי ר"ע. חז"ל מגלים לנו שעשרים וארבע אלף תלמידי ר"ע מתו בתקופה אחת משום שלא נהגו כבוד זה בזה. הרב גשטטנר בשו"ת להורות נתן, מדייק מדברי חז"ל שתלמידי ר"ע לא מתו מחמת שביישו זה את זה וגם לא משום שעשו רע איש לחברו בקום עשה, אלא מפני "שלא נהגו כבוד זה בזה", כלומר שלא יצאו ידי חובתם בכיבוד חברים כראוי. וכאשר ראה רבי עקיבא את העונש הנורא שהגיע לתלמידיו על שלא אהבו ולא כיבדו זה לזה, הזהיר ואמר "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", כי מצוות אהבת רעים היא יסוד אשר הכל תלוי בו, שהרי ראה בנפשו כי אף שתלמידיו היו צדיקים גמורים ודבוקים בתורה, מכל מקום לא הועילה זכות התורה להגן בעדם משום שלא היו שלימים במדת ואהבת לרעך כמוך. פעמים רבות יוצא שאנו קוראים את פרשת בחקתי בסוף ימי האבלות, ימי האבלות מבררים לנו את היסוד החשוב ביותר כדי שהזקיפות קומה אליה אנו צריכים לשאוף תהיה זקיפות קומה של "ואלך אתכם קוממיות".

חברים יקרים!

קומתו של האדם זקופה משום שנפשו שואפת למקורה – חלק אלוהי ממעל. חובתו של האדם להשתמש בכוח של הזקיפות קומה להתקרבות אל ה' ולא ח"ו לנצל כוח זה לרעה ולמלא את תאוותיו ורצונותיו השליליים. על האדם לדעת שכשם שחובתו להיות עניו, כך חובתו להיות גאוותן בדרכי ה' – "ויגבה לבו בדרכי ה'". כדי להגיע לזקיפות קומה חיובית חייב האדם להיות מודע לכוחותיו ולהוציאם אל הפועל מתוך תחושת שליחות. כאשר אדם מאמין בכוחותיו יש סכנה גדולה שמרוב דבקות במטרה הוא יתקדם בכל מחיר גם אם בדרך נרמסים אנשים. חוסר כבוד לזולת היא עדות לאדם על כך שהוא מנצל את הכוח של זקיפות קומה בצורה לא נכונה ולא ראויה ועליו לחשוב את דרכו מחדש.

שבת שלום ומבורך!!

נחוט השערה בין קומה זקופה חיובית לקומה זקופה שלילית.

19-20 - עד עכשיו דברנו על זקיפות קומה חיובית שמשמעותה הכרת האדם בכוחות שהקב"ה נטע בו והוצאתם אל הפועל בצורה נכונה. אך כגודל המעלה כך גדולה הסכנה, כאשר אדם מכיר את מעלותיו ומשתמש בהם כדי לפרוח ולהפריח, יש סכנה גדולה של דורסנות. פעמים רבות אנשים שאפתנים שעפים גבוה לא מסתכלים ימינה ושמאלה וכל מי שעומד להם בדרך מצטייר כמכשול שצריך לסלק אותו. סכנה זו לצערנו מצויה דוקא בעולם התורה. בעולם שמדקדקים על כל קוצו של יו"ד, כל דבר שנראה כחריגה קטנה כבר הופך להיות קטסטרופה, חירופים, גידופים ומחלוקות בלי סוף. כידוע קרח היה ענק שבענקים, עד כדי כך שהרמב"ן מפרש שאהרון לא נופל על פניו "ויהי כמחריש וכמודה שמעלת קרח גדולה ממעלתו". אמנם חז"ל גילו לנו שהמניע הפנימי של קרח היה שררה אבל מבחינת קרח בתוך האמירה "כל העדה כולם קדשים" הסתתרה "אידיאולוגיה" שלמה. וכמו שמצינו גם אצל המרגלים שהיו ענקים וחלקו על משה משום שסברו שגם מבחינת הקב"ה מוטב להישאר במדבר ולא להכנס לארץ וכאז גם היום. פעמים רבות אנו מוציאים אנשים שמדקדקים על קלה כבחמורה, אך נלחמים אחד בשני מלחמת חורמה והכל במסווה של "מסירות נפש לקדש".

המשנה באבות אומרת שכל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים וכל מחלוקת שאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. ר' ישראל סלנט הסביר בדרך דרוש הסבר אמתי מאד. פעמים רבות ניתן לראות שפשוטי העם חולקים בעסקי קש ותבן, אך מהרה מתפשרים ביניהם והכל בא על מכונו בשלום. לא כן כשפורצת מריבה בין אנשים מכובדים, במסוה של "לשם שמים", מחלוקת כזאת לא במהרה היא דועכת. מדוע? דוקא לפי שמחלוקת זו היא "לשם שמים". כי ב"לשם שמים" הנגיעה גדולה פי כמה. כל התורה כולה נעשית היתר לאדם בניסיונות כאלה....

הדברים חריפים אבל מאד נכונים. גם כאשר אנו משתמשים בכוח של זקיפות קומה בצורה נכונה צריך זהירות גדולה, משום שברגע אחד הכל יכול להתהפך מן הקצה אל הקצה ומזקיפות קומה חיובית עובר האדם לזקיפות קומה שלילית. מצד אחד זקיפות קומה נותנת לאדם הרגשה טובה שהוא מוציא את כוחותיו אל הפועל אבל גם עלולה לסנוור אותו ולגרום לחוסר התחשבות בסביבתו.

21-23 – דוגמא נפלאה לזקיפות קומה הבאה מתוך התחשבות בסביבה מוצאים אנו אצל נשיא ישראל הלל. בגמרא ערובין שאלו "וכי מאחר שאלו ואלו (דברי ב"ש וב"ה) דברי אלוקים חיים, מפני מה זכו ב"ה לקבוע הלכה כמותן? ותירצו מפני שנחין ועלובין היו ושונין דבריהם ודברי ב"ש ועוד היו מקדימים את דברי ב"ש לדבריהם ובירושלמי הוסיפו שלאחר שהיו רואים את דברי ב"ש פעמים שגם היו חוזרין בהם. המהר"ל ב'באר הגולה' מקשה מדוע העובדה שב"ה היו משפילין את עצמן גרמה לכך שיקבעו הלכה כמותן והרי את ההלכה יש לקבוע על פי האמת ולא על פי מידה זו או אחרת. המהר"ל מתרץ שהמידות של ב"ה הם לא הסיבה לכך שקבעו הלכה כמותן אלא שהמידות הם הסיבה לכך שב"ה יאמרו דברים על פי ההלכה, כי מאחר שהם נחין נמשך דבריהם אחר האמת. הסברו הנפלא של המהר"ל מלמדנו שזקיפות קומה אמיתית וחיובית חייבת לבוא מתוך התחשבות בזולת, מתוך הקשבה לזולת, מתוך התבוננות בדברי הזולת.

